

ВЕЛИКА СРБИЈА

LA GRANDE SERBIE

ЛИСТ ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН
ПО ПОДНЕ

ПРЕТПЛАТА ИЗНОСИ:

Месечно 4-50 драхме, тромесечно 13-50
драхми, годишње 54 драхми.

РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЂАЈУ

Стан уредништва:

улица Краља Петра бр. 70.

Уређује ОДБОР

КОМИНИКЕ КРАЉЕВСКО-СРПСКЕ ВЛАДЕ

Коалициони кабинет, који је образован новембра 1914 год. у Нишу, поднео је оставку Његовом Краљевском Височанству Наследнику Престола 10. јуна 1917. године на Крфу.

Ова је оставка дошла услед појављених несугласица у питању помиловања лица, осуђених на смрт од стране редовног војног суда за покушај преврата или велеиздаје.

До тога тренутка Коалициони Кабинет био је сложен у питању тога суђења, као и у другом свом раду. Он је у почетку децембра 1916 године сложено решио, да се отпочне истрага о противправним радњама официра, за које се сумњало да имају везе са покушаним атентатом на Његово Краљевско Височанство Наследника Престола; и кад је истрагом констатовано, да постоји тајна герористичка и револуционарна организација, сложено је решено, да се кривци предаду суду. Коалициони Кабинет је такође донео одлуку, да се не предају суду сви они, који су припадали тајном друштву „Јединице или Смрт“, него само коловође и они, који су имали учешћа у покушају убиства Наследника Престола и преврата; а поред њих и они, за које би се утврдило, да су учинили још које друго кривично дело. О осталим члановима тога тајног друштва решено је, да се казне административно; на првом месту они, за које се сматра да не могу остати у државној служби, кад су положили онакву заклетву, каква је предвиђена у њиховом тајном уставу.

Тек на питању о извршењу судске пресуде, којом су били осуђени на смрт 6 официра и један аустријски грађанин, појавиле су се разлике у мишљењу међу Министрима.

Чланови Коалиционог Кабинета, који су припадали Самосталној Радикалној Странци, сматрали су да Његовом Краљевском Височанству Наследнику Престола треба предложити за помиловање од смртне казне све официре, који су на ту казну били осуђени. У томе циљу они су, још пре него што су Министар Унутрашњих Дела и Министар Војни дошли из Солуна и донели пресуду Великог Војног Суда, и пре него што су они доспели да у Министарској Седишци изнесу своја мишљења о целом процесу, покушали да у једној приватној аудијенцији код Његовог Краљевског Височанства Наследника Престола расправе питање о помиловању.

После овог пренагљеног поступка она су поднели своју оставку, у којој су, поред других, споредних, разлога за такав корак, изнели ово: *Има крупних државних разлога спољне и унутрашње политике, да Влада предложи Његовом Краљевском Височанству помиловање од смртне казне свију официра, осуђених на њу њено претварање у казну двадесетогодишње робије.*

Члан Коалиционог Кабинета, који је припадао Напредној Странци, међутим, у својој оставци није додиривао питање пресуде Војног Суда, већ је изјавио, да и о даје

оставку; *пошто је у своје време дао пристанак на улазак само у онакав коалициони кабинет, какав је до тада постојао.*

Овај поступак тројице Министара изненадио је и дирнуо њихове другове у Влади, јер се увиђало да услед тога настаје веома деликатна ситуација.

Кад су чланови Коалиционог Кабинета из Самосталне Радикалне Странке изјавили, да престају бити чланови Коалиционог Кабинета, Председник Министарског Савета упитао их је, да ли би други чланови њихове странке могли ући у нови Кабинет, ако они остају неодступни при својим оставкама? — На то питање одговорили су г. Драшковић: *«О томе може бити говора, али је то г. Давидовић пресекао речима: «О томе не може бити говора, јер ми смо шефови странке».*

Прематаком одговору Председник Коалиционог Кабинета поднео је 10. јуна 1917 год. Његовом Краљевском Височанству Наследнику Престола оставку целог Кабинета.

У таквој ситуацији Његово Краљевско Височанство Наследник Престола обратио се, по парламентарном обичају, за савет тадашњем Председнику Народне Скупштине г. Андри Николићу.

Председник Народне Скупштине, пошто је претходно консултовао шефове странака и изложио Његовом Краљевском Височанству скупштинску ситуацију и распоред снага у Народној Скупштини, дао је савет Круни, да се обрати за састав Владе представнику Радикалне Странке, као најјаче скупштинске групе.

Његово Краљевско Височанство Наследник Престола, према томе, поверио је састав нове Владе шефу Радикалне Странке.

Г. Пашић, узевши у оцену питање, на коме је криза створена и општу политичку ситуацију, који су захтевали да се криза што пре реши, примио се образовања Кабинета из Радикалне Странке.

По мишљењу новог радикалног Кабинета, а пошто су саслушани надлежни Министри и прочитана пресуда, од помиловања од смртне казне изузета су само тројица: два официра, коловође, и један аустријски грађанин, за које, не само да нису постојале олакшаване околности, већ су, напротив, постојале *много отежане околности*, које су неминувано морале спречити Министарски Савет, да их предложи за помиловање Његовом Краљевском Височанству Наследнику Престола.

Тако је ликвидирано питање о помиловању осуђених на смртну казну, које је, као што се види, довело до кризе и до састава нове Владе. На непуна два месеца после тога обратио се Клуб Народних Посланника Самосталне Странке преко свога председника једним протестним меморандумом (од 4. августа 1917. године) на тадашњег Председника Народне Скупштине, Г. Андри Николића. У томе се меморандуму протестује, што Председник Народне Скупштине није схва-

тио, како треба, своју дужност, и што није, водећи рачуна о трагичној судбини нашег народа, разумео потребу концентрације свих снага и солидарности свих политичких елемената приликом решавања последње министарске кризе.

«Председник Народне Скупштине је, каже се у томе меморандуму, *на развој последње кабинетске кризе гледао очима једног партиског човека, а не једног државника.* — Без тога он не би могао саветовати Круни, да у овим тешким, судбоносним данима повери састав Владе једној јединој политичкој групи, која нема ни кворума; која се показала увек искључива и партиска, неспособна за рад у заједници».

Председник Клуба Независних Посланника Радикалне Странке, Г. М. Трифковић упутио је 8. августа 1917. год. Председнику Народне Скупштине такође једну изјаву, у којој се готово истим речима излажу мисли, нанете већ у поменутом меморандуму Самосталне Странке, и ако у нешто блажој форми.

У том истом смислу поднео је једну представку Председнику Народне Скупштине и председник Клуба Народних Посланника Напредне Странке, г. Милош М. Павловић (8 августа 1917. године).

У свима тим протестима, који су упућени Председнику Народне Скупштине, а доданије саопштени и Краљевској Влади, оптужује се Радикална Странка, као да је она раскинула коалицију и проузбоковала пад Коалиционог Кабинета, зјер се ни Председник Народне Скупштине, ни Шеф Владе нису умели узвистити и схватити ситуацију, него су се руководили партиским интересима.

Међутим, на развоја кризе, који је тачно историски изложен, излази са вим обрнуто; на име: Председник Коалиционе Владе и Председник Народне Скупштине желели су и покушавали су, да се образложе нов коалициони кабинет на тај начин, што би шефови, који су иступили из Коалиционог Кабинета, одредили друге представнике својих група, који би ушли у Коалициону Владу, кад су већ они изјавили, да у њој не могу остати због питања о помиловању осуђених официра.

Што до образовања новог Коалиционог Кабинета није дошло, кривица је, дакле, до шефова Самосталне и Напредне Странке, који, не само да нису хтели остати у Коалиционом Кабинету, него нису хтели ни пристати, да у њега уђу на њихова места други представници њихових странака.

Ову је констатацију било нарочито потребно подвући због тога, што се та забуда и неправилно схватање решења кабинетске кризе, истакнуто у меморандумима опозиционих клубова, пренело од стране опозиције и у Народну Скупштину, кад је покренут говор о решењу кризе, изазване одступањем господо: Давидовића, Драшковића и Маринковића из Коалиционог Кабинета. Том је приликом утврђено још једном, да је Радикална Странка хтела и желела, да се одржи

Коалициони Кабинет; али да су се томе успротивили шефови опозиционих странака, који нису допустили, да друге личности из њихових странака уђу у коалициони кабинет.

Да је Радикална Странка и у овој прилици, као и увек, своје партиском интересу претпо тављала општи и национални интерес, постоји доста историских доказа, који утврђују дух жртвовања општим интересима, који у њеним редовима влада.

Да наведемо за то овде само два три примера. За време Анексионе Кризе радикална је странка предложила образовање широке четворне коалиционе владе, и ако је у Скупштини имала неоспорну већину. Уочи Балканских Ратова она је позивала опозицију да прими учешћа у образовању једног коалиционог кабинета, али опозиција није тај позив прихватила. После прекида односа с Аустро-Угарском радикална је Влада позвала распуштено Скупштинско, у којој је опозиција водила била опструкцију ради мењања Устава и апела на народ, и ако је Председник Н. П. Пашић доказивао, да томе није време и да народ треба оставити коју годину на миру. Радикална Странка је у новембру месецу те исте 1914. године поднела опозиционе групе, да уђу у Кабинет, ма да су оне, у почетку скупштинског рада у Нишу, изјавиле, да ће помагати тадашњу Владу у одбрани земље од непријатељског напада.

На супрот тврђењима опозиционог блока, Радикална је странка и у овој последњој кабинетској кризи, као и увек до сада, била такође вођена искључиво националним интересима.

Одмах по састанку Народне Скупштине, сазване за 30. јануар ове године на Крфу, један од првих напора Председника Краљевске Владе био је упућен на то, да се што пре и пре почетка рада у Народној Скупштини приступи образовању коалиционог кабинета, како би се на тај начин избегле у Скупштини бесциљне препирке и узajамно окривљавања. Али шефови опозиционог блока налазили су, да прво треба оспорети рад у Скупштини, на тек онда и у току њеног рада отпочети преговоре за образовање коалиционог кабинета. То је свакојако карактеристично.

Како су преговори о образовању коалиционог кабинета текли, кад су једном већ започети, види се из писама, која су том приликом измемљана, а која се могу другом приликом и објавити. За сада напомињемо да је било три фазе у тим преговорима.

Прва фаза, кад су први покушај образовања коалиционог кабинета пре уласка у рад скупштински одбили шефови опозиционог блока.

Друга фаза, кад је чињен други покушај, после избора Скупштинског Председништва и после оставке кабинета, чиме се од стране Владе желела пружити повољна прилика за преговоре о образовању коалиционог кабинета. — И тај покушај није дао повољног резултата, и ако су преговори вођени готово 20

дана, а Његово Краљевско Височанство Наследник Престола за то време консултовао све шефове и подшефове политичких странака, заступљених у Скупштини.

Трећа фаза је, кад је чињен трећи покушај, који је дошао по личној иницијативи Председника Краљевске Владе онда, кад је здружена опозиција већ извршила свој непарламентарни корак изласком из скупштинске седнице у тренутку, кад се приступило гласању о ратним кредитима, желећи да на тај начин онемогући њихово гласање. И тај трећи покушај није дао позитивних резултата; прво, услед раније заузетог држања опозиционог блока, који је, тражећи концентрацију свих политичких и партијских снага, у исто време искључивао политичке снаге и прваке Радикалне Странке из коалиционог кабинета, и друго, услед погрешног схватања примене Устава за време рата, кад је наступио случај неодољиве силе, која онемогућава извршење и примену многих уставних одредаба; као и услед неиспуњавања од стране опозиционих посланика оних посланичких дужности, које су Уставом и законима изречно наређене и које захтевају да сви посланици присуствују седницама Народне Скупштине и гласају а да се не уздржавају од гласања, противно закону о Пословном Реду у Народној Скупштини (Чл. 117. Пословника).

Опозициони скупштински блок, који је доцније, на Крфу, утврђен једним нарочитим споразумом, састављен је из посланика: Самосталне и Напредне Странке и «Независних Радикала». Тај блок, као што се види из меморандума њихових, заузео је ово гледиште: *«Министарска криза од 10. јуна решена је непарламентарно, јер је на управу земље дошла Влада, састављена само из једне политичке групе, која представља мањину од укупног броја свих народних посланика (166), и која нема Уставом прописаног кворума (половину од 166 посланика више један т. ј. 84 посланика)».*

Тако гледиште у овим ратним приликама, које су последица саме силе ратних догађаја (форс-мажера), кроз је погрешно; а то погрешно гледиште разбијали су се сви покушаји образовања једног новог коалиционог кабинета.

Да је, међутим, наше гледиште правилно, а да по гледишту опозиције парламентарни и уставни живот Србије не би могао опстати, ако би се у овим приликама, које су силом ратних догађаја створене, строго и без обаира на форс-мажер држали само слова Устава, јасно је увидети из ових чињеница:

1) По нашем Уставу једна Скупштина, која је распуштена, као ова садашња, и чији су посланици изгубили своје мандате самим тим распуштањем, не би могла да се поново оживљује и сазива у *поново даван рад* за време од неколико година, колико траје овај рат. Једини случај, у коме по нашем Уставу може бити сазивања распуштене Скупштине је онај, кад по смрти старог Владара има да се

закуне нов, јер по духу Устава не дозвољава се, да нов Владалацуправља земљом, ако није положио заклетву на Устав. Но, тако сазвана Скупштина, не би могла имати никаквог права, да решава и друга, законодавна питања.

Другог каквог случаја, у коме би распуштена Скупштина могла бити сазвана, нема, ни та је он предвиђен нашим Уставом и нашим законима.

Кад је, међутим, после распуштања садашње Скупштине, Србији запретио рат од стране Аустрије, те услед тога нови избори нису могли бити извршени, јер су сви способни грађани били позвани под заставу, Краљевска Влада је, ипак, држећи се духа Устава и желећи се духа са Народним Представништвом, и ако је распуштено и по томе није могло бити оживљавано, то распуштено Народно Представништво сазвала ради заједничког рада. Народни посланици су се одазвали томе позиву и нису протествовали, нити су изјављивали, да ће рад тико сазване Скупштине бити неуставан због тога, што су распуштено Скупштине, за коју су били изабрани, изгубили своје мандате.

Онда је свима посланицима било јасно, да је сила ратних прилика спречила извршење уставне одредбе и вршење нових расписаних избора, те да се морамо, држећи се духа Устава, прилагођавати приликама и радити са старом Скупштином. (Уверење је било, да је државне послове боље радити и са старом распуштеном Скупштином, но без Скупштине уопште).

2) Поред тога, ваља имати на уму да нема и једне уставне одредбе, која би предвиђала да Народна Скупштина може бити сазвана и ван Српске Земље, па је зато она ипак у току ове две и по године сазивана и изван српске територије! — Ако би се држали онаког тумачења Устава каквог се држи опозициони блок у питању о скупштинском кворуму, онда би сав досадашњи рад Народне Скупштине, која је сазивана у сазив ван наше земље, био неуставан и без важности!

Опозициони блок, међутим, прима такав сазив и рад распуштене Скупштине, која постоји само зато, што тако заповеда неодољива сила ратних прилика. И он, не само да не протестује против таквог сазивања распуштене Скупштине, већ преко својих првака у једномину упућеном Краљевској Влади, тражи, да се та Скупштина сазове как у Француској, у Паризу! Све то значи, да опозициони блок, кад му је угодно, цели, увиђа и прима последице, које су створене неодољивом силом прилика, и ако су оне противне уставним начелима, која прописују, да се седнице Народне Скупштине држе у Престоници а изузетно (сигурно и за време рата) у коме другом српском месту и само на српској територији.

3) По нашем Уставу и закону, кад је Скупштина на окупу и на раду, народни посланици имају право на дневницу од 15 динара. Али, кад Скупштина вије на окупу, народни посланици немају права ни на какву дневницу. Шта више, да би се сачувала независност народних посланика од државне власти, и да се не би мандат, који је посланик примио од својих бирача, злоупотребљив приманем каквог положаја од стране народног посланика у државној служби, у закону се изречно каже, да сваки овај посланик, који би примио такав положај у државној служби, који би изгледао као унапређење, губи самим тим свој мандат. — Народни посланици, међутим, примају сада по 30 франка дневница,

па радила или не, јер је наступила неодољива сила прилика, која причувава Краљевску Владу и Народну Скупштину, да посланичку дневницу повећа, пошто народним посланицима није могуће, да са старом дневницом живе и врше своју посланичку дужност. И у овом случају опозициони народни посланици признају измењене прилике силом рата, али не признају, да је том истом неодољивом силом прилика измењен и кворум, који је Уставом предвиђен на половину више један од целокупног броја посланика!

По уставним и законским одредбама, које не наводимо, пошто су познате и не могу се спорити, народни посланици су дужни бити у месту у које је Скупштина сазвана и ту остати за све време њеног рада. Они се из тога места не могу удаљавати, а оне добију одсуство, изузев случаја болести. Према тим одредбама, дакле, свих 166 посланика ове Скупштине дужни су бити ту, кад она ради.

Ако свих 166 посланика ни су присутни, већ извесан број одсуствује, болује, или нема могућности доћи, онда Скупштина може, према Уставу, да ради и да доноси пуноважна решења, ако су у седници присутни бар 84 посланика, од кога броја присутних посланика треба да гласа најмање 43 посланика за, па да решење о коме се гласа буде пуноважно (41 посланик могу гласати против). Да кажемо још једанпут: По нашим уставним и законским одредбама кворум, који је потребан, да би Скупштина могла радити, износи половину више један од целокупног броја посланика Народне Скупштине. Пре неколико година тај број народних посланика био је мањи, па је, према томе, и кворум био мањи. Он тада није износио 84, али је зато био увек половина више један од целокупног броја чланова Скупштине. Кворум се, дакле, мења према целокупном броју народних посланика.

Кад се свето зна, онда се може расправити лако главно питање, око кога се спор води, на име: колики је кворум садашње Народне Скупштине, кад је наступила неодољива сила прилика ратом створена? Сад у скупштинске седнице не могу доћи сви они посланици, који су силом рата били принуђени остати у својој земљи, који је непријатељ окупирао; а таквих посланика има 40. Поред њих, у седнице Народне Скупштине не могу доћи, што је изричито и напосматљиво, и умови поставици; а, међутим, немогуће је наредити нове изборе, за подуну њихових места, како то закон прописује, јер је наша земља у туђој власти; а и да тај случај није, изборне су радње готово немогуће за време рата.

Поред оних посланика у Скупштину не могу доћи ни они, који су изашли из земље, али који леже као болесни, те се не могу кретати и путовати; а таквих посланика такође има. Најпосле, скупштинским седницама не присуствује извесан број посланика, који се желе њима присуствовати, а који се на учествовању у скупштинском раду не може нагнати, јер би, ако би им се и мандати огласила за неважеће, требало расписати нове изборе за попуњавање њихових места, или би се та места имала попуњити члановима са њихових кандидатурних места, што је такође материјално немогуће извести, јер ни сви посланички кандидати нису из земље изашли.

Очевидно је, дакле, да сваког, во же да расуђује хладно и неистражено, да су све

те тешкоће, које спречавају окупљање свих 166 посланика, дошле отуда, што је наступило форс-мажор; што је рат из основа променио прилике и створио такве, какве наш Устав није могао предвидети, или их није хтео предвиђати и према њима стварати у тавне одредбе, које би морале бити толико неважне, неодређене и променљиве, да их није смео предвиђати. Устав је то морао оставити на душу оних српским грађанима, који те прилике преживљују, и који су познати, да у духу земаљског Устава и земаљских закона тако рад, како би најбоље могли послужити своме народу.

Кад ствар тако стоји, онда се човек може слободно питати: »Па, да ли онда скупштински кворум треба израчунавати према оном броју посланика, који су изашли из земље и који су живи и здрави, или га треба израчунавати према броју од 166, који је важио за нормалне прилике и кад смо били у Србији? — Напред смо напоменули, да је форс-мажор принудио Србију, да сазива Скупштину, која је била распуштена; да је Србија, тако исто, била принуђена сазивати Скупштину ван српске територије; да су се, даље, морале повећати посланичке дневнице, да би се могли издржавати посланици, који су из земље изашли; да би по Уставу и законима свих 166 посланика дужни били бити у Скупштини итд. итд.

Изази, према томе, да смо се ми морали прилагођавати приликама које су тим форс-мажором створене. Природно је и логично, а ми морамо извести ово прилагођавање тим новоствореним приликама и кад је реч о броју посланика, који чини кворум, јер је очигледно, да је он промењен форс-мажором и сведен од 166 на 123 у најбољем случају, односно на око 107 посланика, који могу присуствовати скупштинским седницама.

Кворум, дакле, Народне Скупштине, сазване на Крфу, у најбољем случају не би могао бити већи од 63 посланика. Али, у ствари ни тај број не може представљати кворум, јер се и од тога броја имају одусти, у најмању руку, ови посланици, који су изашли из земље, али због болести и других прилика не могу доћи. Према томе, од тога броја треба одузети више од 10 посланика, који су у овом последњем случају, што чини, да је скупштински кворум, услед саме неодољиве силе прилика: Половина више један од оног броја посланика који су дошли у Скупштину на Крфу.

Према томе је јасно и несумњиво, да је неодољива сила прилика наменила и оно одређење Устава, које говори о кворуму, као што је изменила и друга уставна начела строго држати ових уставних начела, онда не само не бисмо могли имати кворум, него не бисмо могла имати ни Скупштине ни скупштинског рада уопште.

Краљевска Влада је, међутим, придржавајући се духа Устава и прилагођавајући се чињеницама и приликама, које су ратом створене, ипак одржавала Народну Скупштину, ако не у њеном целом броју, а оно у оном броју посланика, који може и жели доћи у Народну Скупштину и у њој радити на народним пословима и овим најтежим данима за Српски Народ.

Кад такав стања ствари које је резултат силе ратних прилика, кроз је погрешно гледиште и спаваност опозиционог блока, који тврди да садашња Краљевска Влада није парламентарна за то што нема Уставом предви-

ђеног кворума од 84 посланика, баш и да учинимо погрешно тачно недопуштено претпоставку: да је једна политичка група скупштинска дужна сама собом давати потребан број посланика за рад у Народној Скупштини!

Краљевска Српска Влада тако је гледала и тако и сада гледа на примену Устава у опште и у овим нередовним приликама посебице. Али, познавajući добро нарави наших људи, и знајући сву важност спора у тако великим питањима, Краљевска Влада је желела да чује и мишљење европских ауторитета за уставна питања у овом спору с опозицијом. Због тога је она замолила француске, талијанске и енглеске ауторитете за њихова мишљења: Каква је и колика је кворум наше Скупштине сад, кад се налазимо изван земље, и кад су неки посланици остали у земљи, други умрли, а трећи болни?

Од тих ауторитета, чија се непристранист не може у сумњу стављати, Краљевска Влада је добила потврду свога гледишта.

Да би се отклонила и последица сумња у правилан и уставан рад Краљевске Владе, и да би се опозиција и гледиштем страних, најприматијих ауторитета уверила, да је њено држање и поступање погрешно, ми ћемо овде дословно цитирати одговоре, које је Краљевска Влада добила од ауторитета на пољу Уставног Права, које је консултовала.

Тако, енглески професор Лондон вели: »Да је уставан кворум 84 а сваки други неуставан; да је садашња Народна Скупштина нередовна; да је Устав за то, да осигура правилан и редован ток државног живота, а не да је сметња. Овај светски рат дошло је, да ће се у свима ратујућим земљама, па и у Енглеској, одступити од обичајног Уставног Права. Ако баш мора бити неуставних решења, она треба да буду привремена и само у духу Устава и великих народних интереса. Ова противуставна решења треба да су логична и једино могућа тако, да могу бити накнадно ратификована од Народне Скупштине. У Енглеској садашња пракса не зна за српски случај. Ни један парламентар у Савезничком Земљама не заседава по праву; прејутно им је продужено право редовног решавања! Ова евентуална одступања од Устава морају:

а) бити изазвана неопходношћу, т.ј. пошто се сва друга уставна средства исцрпе;

б) морају имати или престанак или прејутно одобрење свих меродавних чинилаца, као и да налазе на опште одобравање, што ће рећи, да стварно треба за њих да буде и разумно јавно мњење.

Мања је опасност од одуговлачења рада парламента, него од неуставног преседања.

Белгаски Парламентар, од кога је рат отпочео, не ради; свак се врши Краљевским указима с тим, да се накнадно ратификује, кад наступу редовне прилике.

Кворум у Доњем Дому у Енглеској је 45, и ако је број посланика 600. Кворум у Америци је већина од одређеног броја посланика.

Г. Луцата, бивши професор Државног Права, бивши Министар, сада члан талијанског Парламента и познати политичар мисли:

»С обзиром на изванредне околности, у којима се сада налази Србија, које спречавају правилно функционисање државног органама; с обзиром на то, што је форс-мажор већ признат као довољан разлог садашње Скупштине, која је већ распуштена у 1914.

год. логично је: 1) да су мере односно продужења Скупштине, које је потреба садашње ситуације учинила нужним, предузете, да би се испунила правна Устава и Скупштинског Пословника, који нису могли да предвиде овај случај; 2) да се разлог »форс мажера« може да примени на садашње питање кворума и да се он промени, одреди према броју посланика, који могу да учествују у седницама после повлачења, пошто је један број посланика у физичкој немогућности, да присуствује скупштинским седницама, било због болести, или што су остали у земљи; остали, који неће да присуствују седницама, немају право да спречавају рад Скупштине; 3) у овим околностима просто је изванредно, да уставни режим још може да функционише у експатрираној Србији, и ове накнадне измене треба унети, да би се спречило, да земља падне у апсолутизам; 4) скрупулозно поштовање форме убило би Устав, јер би га спречило да ради.

Из ових разлога одговорна Влада требало би да изнесе пред Скупштину захтев, да се кворум смањи, и у садашњем случају то не би била повреда Устава, него једна потребна реформа, да би се он одржао у животу.

Господин Орџи, професор Уставног Права на Универзитету у Риму сматра:

»1. Да наш Устав, као и остали уставни није имао намеру, да фиксира кворум на један одређен број, већ је хтео да одреди половину више један од броја посланика који могу да учествују. Према том, треба узети у обзир само број посланика, који су изашли из Србије, и не треба рачунати ни оне, који су накнадно умрли; дакле, кворум треба да буде половина више један од фактичког броја живих посланика. Доказ: сам Талијански Пеловник (у Италији нема Уставотворног Тела, те је Устав обичан закон, као и Пословник). По чл 36 алинеја 2. Пословника Талијанског Парламента при одређивању кворума не узиме у обзир: 1) посланици на одсуству; 2) посланици, који се налазе у каквој специјалној мисији; и 3) посланици, који још нису положили заклетву. Али је признато, као једино опште и необориво правило, да се при одређивању кворума не рачунају умрли. У пракси се то вршило за време Либаског Рата, а врши се и сада. Од почетка овог рата до сада умрло је 55 талијанских посланика, а накнадно се избори не врше, због оскуде; потребних изборних слобода (забрана збора, цензура) и ових 55 посланика не узимају се у обзир при одређивању кворума.

2) Сматра се, да је већ и само ратно стање (немогућност слободних избора) висмајор, у толико више, што га је Српска Народна Скупштина већ једином признала (у почетку рата, када се састала стара Скупштина).

Француска професор Уставног Права, Старшина правног факултета у Паризу, Г. Ларнод овако мисли о том питању:

»Данашње парламентарне нередовне прилике су последица неодољиве силе, која доноси собом неизбежно саобраћавање том ненормалном и пролазном положају. Овом се положају имају прилагодити закони, па и уставан рад, како не би државни живот ни једног тренутка трпео на најмањи прекид.

Чудиовато је да има чланов парламента, који законски и уставно то нису више, а који могу кочити и чинити немогући законодаван рад! То је доказ да Устав и закон не може никад проитрати и компромитовати у толикој ме-

би Влада, у колико то може учинити сам парламент, и то, како својом попустљивошћу, тако и претераном педантвривошћу.

На крају да цитирамо и мишљење Г. Војена Пијера, признатог ауторитета на пољу Уставног и Парламентарног Права и тридестогодишњег Главног Секретара Француске Скупштине.

Г. Пијер овако мисли о нашем питању:

„Узевши у обзир потпуно изузетне прилике у којима се сада Србија налази, и не само слово него и дух Устава и Пословника, као и задатак Народне Скупштине, Скупштинско Председништво има да одреди кворум према броју посланика који су у могућности и вољни вршити дужност. Претпоставка је да су сви фактори решени поштено и бона фиде примењивати Устав и законе, које не треба сматрати цјелим, већ средством да се успешно и корисно врше народни и државни послови. Ако су, према томе, из земље изашли само 120 посланика, кворум се има одредити према томе броју. Шта више, од тога броја могу бити одбијени они посланици, који никако не учествују у раду, ма из којих разлога.“

Чудно је, у оште, да се то питање могло истицати у приликама, у којима се сад Србија налази. Прегресане тога питања у европској јавности штетно би утицало на углед српских јавних редовника, па и на сам оште положај Србије.

У Француској су од почетка рата изгинули и помрли многи народни посланици и сенатори, па ипак за то на један народни посланик ни сенатор не би имао политичке хрибрости, да слична питања поврне у Француској, ма да је кворум стварно измењен у оба законодавна тела.

На крају, да још једном кажемо, како је држање изузетно опозициони блок у последњој седници Народне Скупштине на Крфу.

Опозициони блок, очевидно вођен својим погрешним гледиштем о кворуму, укљонио се из Скупштинске Седнице, кад је приступљено гласању кредита, потребног ради продавања рата и ради издржавања свих државних установа и свих оних српских грађана, ко и су остали без средстава за живот. Напуштајући Скупштину, он је преко својих шефова изјавио, да то чини, да би тиме пригласио Владу да поднесе оставку, јер нема она сама, т. ј. ња већина, кворума од 84 посланичка гласа, колико се у Србији у редовним приликама тражи за пуноважна скупштинска решења.

За кредит су од присутних деветдесет и пет народних посланика гласали свега 53, а 42 посланика удаљило се из седнице, не желећи да својим присуством у њој омогуће изгласавање ратног кредита. Али, оваквим својим поступком, опозициони блок није успео, да онемогући потребни уставни кворум, који се тражи за пуноважна скупштинска решења, јер је не само у почетку седнице, него до пред сам акт гласања било присутно 95 посланика. Опозициони блок је испустио из вида, да је по наређењима Скупштинског Пословника (члан 117) забрањено издржавање од гласања и да се гласови оних, који се уздржавају, ипак морају рачунати, а уздржати се од гласања, остајући у седници, или излазећи из ње пред гласање, једно је исто.

Поред тога, пошто постоји форс-мажер, по коме су свега 423, и здрави и болесни, народни посланици изашли из земље, кворум би требало да буде 63 посланика, под

претпоставком да су сви 123 посланика, који су изван земље, могли и хтели доћи у Скупштину. Но како је у њу дошло свега 95 посланика, то је у истини, у овим изузетним ратним приликама, које стварају форс-мажер, кворум тада био четрдесет и девет гласова, који је број гласова у исто време и апсолутна већина према целокупном броју присутних посланика те седнице. Кад је према томе за кредит од 250,000.000 динара поименичним гласањем гласало 53 посланика, онда је тај кредит на првом гласању и примљен.

Другом гласању није приступано и ако је тај закон о ратним кредитима остао на дневном реду у Народној Скупштини. Покушало се о пет, међутим, постићи споразум о образовању коалиционе Владе, али и тај покушај није дао никаквих пуноважних резултата, услед непарламентарног држања опозиције.

Поред поменуте главне тешкоће у образовању коалиционе Владе, која је дошла од погрешног гледишта опозиционог блока на кворум, који је предвиђен за нормалне прилике, дошла је још једна, тако рећи тактичка погрешка опозиционог блока, која је такође отежала стварање коалиционе Владе. Та погрешка добила је свој израз у склапању нарочитог писменог споразума између опозиционих група. У том споразуму предвиђене су многе тачке, које су биле обавезне за блок и које су самим тим везивале руке и блоку и појединим групама његовим, које се ипак политички разликују. У том споразуму постоји једна тачка, по којој би будућа Влада имала да пристане, да се одреди једна скупштинска анкета, која би имала да испитује Солунски Процес по делу покушаја атентата на Његово Краљевско Височанство Наследника Престола и презарата, и како су анкете по делима, која су била, или су сад предмет судске истраге и суђења. Уставом забрањена.

Члан 95. први став, Закона о Пословном Реду у Народној Скупштини изречно гласа: „Скупштина има право анкете, као и истраге, у изборним и чисто административним питањима (чл. 121 Устава).“

У члану 100 Закона о Пословном Реду у Народној Скупштини каже се: „...ако би било дела које кривични закон казни а судска истрага о њима није поведена... Скупштина ће према резултату анкете тражити да их надлежни министар преда судовима на ислеђење и суђење.“

И док је с једне стране опозициони блок формулисао такав један неуставни захтев, с друге стране он, у исто време, изјављује да треба образовати коалициону Владу, која би у себе сконцентрисала све политичке снаге, и ако врло добро зна да је прошли коалициони кабинет пао баш на питању о повлазању официра, осуђених Солунским Судом! Опозициони блок прогнута узети у обзир, у овом погледу најславију члановицу у ономе, што је довело до растурања коалиционог кабинета и, према томе, и у ономе, што је требало да доведе до поновног стварања тајног кабинета на име: да је коалициони кабинет радио сас послове, који су се односили на Солунски Процес, сложено све до питања о извршењу просуде над осуђеним официрима и да се развијао у методи рада и у погледима само у питању: да ли треба све осуђене официре помиловати од смртне казне, или има важних државних разлога, који диктују да се нени од њих искључе од

Владаоаче Милости.

Јасно је, дакле, да је тражење анкете по делу Солунског Процеса од будућег коалиционог кабинета не само било противно Уставу и Закону о Пословном Реду у Народној Скупштини, него и нелогично и неприродно како за представнике радикалне странке тако и за саме правке Самосталне и Напредне Странке, који су били чланови пређашњег коалиционог кабинета. Такво тражење значило је не само отежавање образовања коалиционог кабинета, него и његово онемогућавање унапред!

Друга сметња, која је постојала за стварање коалиционог кабинета, била је у овом контрадикторном тражењу опозиције:

Опозициони блок је тражио коалицију ради концентрисања политичких и парламентарних снага у циљу, да у новом коалиционом кабинету буду представљене све политичке странке са својим најјачим личностима. Али, у исто време он је тражио да се из састава новог кабинета искључе правци Радикалне Странке!

Тај захтев отежао је такође необично много састав новог коалиционог кабинета, јер је за свакога било јасно, да је изузетно стварати један кабинет који не би у себи имао прваке најјаче парламентарне групе и не би уживао потпуно поверење клубова на које се има насланавати. Осим тога тај захтев природно изазива собом и искључивање од стране Радикалне Странке правца опозиционих група, те доводи до резултата: да се концентрисање политичких парламентарних снага претвара у

разбијање и растурање тих снага! Солунска, какву је тражила опозиција, значила би, да се у најтежим моментима по земљу образује један коалициони кабинет из људи, који би имали мање ауторитета у својој странци и који би били у непрестаној зависности од својих партијских и политичких шефова, који су ван Владе. У том случају земља природно не би имала коалициони кабинет, у коме би биле сконцентрисане све политичке снаге, већ би имала Коалициони Кабинет, из кога би биле искључене прве политичке снаге и замењене новим људима. Такав кабинет, према томе, не би улевао у довољној мери потребно поверење ни нашим савезницима, ни нашој војсци, ни нашем народу. Оваквим захтевом опозиција се, по томе, у истини ништа и искључује жеља за образовањем једног кабинета, који би у себи груписао све јаке политичке личности и све шефове странака, јер би се примоме онога, што опозиција тражи, добило на место једног јаког кабинета једно слабо и нестално стање, које би се стално колебало и повијало за сваким политичким ветрићем и које би сваког часа могло пасти.

Овакви захтеви, формулисани од стране опозиционог блока, онемогућили су састав кабинета, у коме би биле представљене све, или готово све, скупштинске странке преко својих шефова.

Тако је постала и тако се развијала ова дуга и мучна криза, коју је најпре желела избећи, а после скратити и ублажити и Краљевска Влада и скупштинска већина на коју се Краљевска Влада наслана.

Поводом Француског Народног Празника 14. јула, Његово Величанство Краљ Петар упутио је Господину Председнику Француске Републике овај телеграм:

Господину Председнику Републике
Париз

Допустите Ми, Господине Председниче, да пошаљем преко Вас, за данашњу светковину, племенитој Француској Мој братски поздрав као и поздрав Мога народа и да поновим тој другој Отаџбини целог просвећенога света, колико јој дугујемо сви за жртве и напоре надчовечанске који је стављају на чело народа који се боре за напредак и слободу.

Петар

Поводом Француског Народног Празника 14. јула, Његово Краљевско Височанство Наследник Престола упутио је Господину Председнику Француске Републике овај телеграм:

Господину Председнику Републике
Париз.

Пријатно Ми је, Господине Председниче, да придружим Моја честитања и честитања Моје војске многобројним знацима симпатије које ће Француска добити данас од целог просвећенога света који види у њој оваплоћење онога духа Слободе и Напредка који сачињавају врховну мету чапорима свих народа који се око ње боре против духа Господарења и Варварства.

Александар.

АЗИЈАЧКЕ ВЕСТИ

ЦИРИХ, 2. — Јаваљу из Берлина: да је независна социјалистичка странка у Немачкој оздала манифест, у коме осуђује политику пангерманства и њихов рад, који води Немачку у пролет.

ЛОНДОН, 2. — Русија влада у Сибиру позвала је хитно све чланове националне распуштеног Уставотворног Скупштине ради решавања о хитним питањима земље.

ЦИРИХ, 2. — Крајем овог месеца бугарски министар Миланов и Рашић ићи ће у Беч и Берлин ради прегресивна питања о територијалним и трговачким проблемима.

РИМ, 2. — Данас се, први пут после верзалске конференције, састаје министарски савет. Последњих дана г. Орландо се је разговарао са свима члановима кабинета.

КРАЉЕВ РОЂЕНДАН

Прослава у редовима Југословена у Италији

Рим, 2. јуна.

У команди једне наше армије, један југословенски добровољачки одред прославио је у присуству представника Чеха, Пољана и Румуна рођендан Краља Петра Првог. За време свечаности извођене су многе глумачке игре. Говор италијанског пуковника, команданта извидних одељења, бурно је поздрављен са узвицима: „Живео Краљ Петар! Живела Италија! Живели Савезници!“

Командант југословенског добровољачког одреда пријатно је поздравио краља и команданта извидних одељења, бурно је поздрављен са узвицима: „Живео Краљ Петар! Живела Италија! Живели Савезници!“

са одредима италијанским, чехо-словачким и пољачким у својој команди, шаље, приликом прославе рођендана Краља Петра, своја дубока осећања оданости према заједничкој ствари.“

Писање солунских листова

„Фоса: Данас прославља уважена старина Краљ Србије Петар Први свој рођендан. Овога дана управљени су погледи целог света према овоме Краљу, племенитом и великодушном човеку. И као млад студент, и кад је метнуо круну на главу да влада својим народом, и када је подигао своју сабљу да управља својом војском, Поглавар Србије био је борац, херој и слободоуман.“

Сада, под својим старим данима, одмара се на обалама Грчке овај песник и отац, очекујући дан, када ће завладати Правду и воспоставити његову Отаџбину у сагласности са опеваним сновима.

Приликом прославе рођендана Њ. В. Краља Петра солунски листови пишу:

Ла Трибин: Када је, на волунарскама колима, стари Краљ Петар ишао у изгнанство кроз снежне и дивље албанске планине. Он је представљао најплеменитију фигуру овога рата.

Сви ће се Савезници придружити данас радости помешаној са сузама Срба, који у исто време прослављају празник своје отаџбине и свога суверена.

У Солуну као и на Крфу, код Савезника, као и у поробљеној Србији, сви ће се данас молити Богу да што скорије кудне час, када ће стари Краљ ући у своју успостављену Краљевину.

Пари-Балкан: Данас је рођендан Краља Петра и народни празник Србије. Изгнаници који у страним земљама очекују час свога повратка у своју отаџбину; они, такође, који подносе јаурам туђина, прославиће данас овај народни празник и славиће онога кога неукротима одважност и племенита упорност карактеришу као оличење врлина српске расе.

Ми, Французи, поздрављамо данас суверена који је добио крст легије части на бојном пољу, поздрављамо ветерана из 1870. године и хероја устанка у Босни и Херцеговини, Краља који је, и ако слабог здравља, борио се с пуштом у руци, показујући на тај начин, како Босне каже, да је велика душа господар тела у коме станује.

Српски се празник прославља два дана пре прославе француског народног празника. То је симбол заједничких нада, које су драге свима нама у овим часовима борбе и које ће се сутра остварити.

Немци у Бугарској
Последње исцрпности

Цирих, 2. јула

Будапести Хирлан јавља: да је у Бугарској избила велика побуна противу Немаца, које Бугари оптукују да хоће да их уморе главу. У Сефији, Триову и Пловдиву огромна маса демонстраната ишла је улицама грдећи и оптукујући Немца и Немачку. Немачко посланство узвезо је на јуриш. Немачки су војници доурили одмах да бране зграду, јер су бугарски војници одбили да то учине.

У Пловдиву је убијено много Немаца. Немачки консулат је у пламену. Мржња Бугара противу Немаца узела је велике размере. На протест немачке владе, бугарска влада је одговорила да је немачка да угуши духова.

Владајући кругови Бугарске такође су разјарени противу Немачке, нарочито после Киљановог говора у Рајхстагу.

СТАЊЕ У АУСТРИЈИ

Забрану Беча и Берлина

Цирих, 2. јула
Покушаји Сајдлера, да се споразуме са Пољацима, поново су пропали. Највеће Француске Пресе вели: да ова ствар не треба да плаши никога, јер је влада на идућој парламентарној седници показати да има осигуран положај и без помоћи Пољака.

Ово је чисто хвалисање, јер се врло добро зна да словен-

ски елемент сачињава већину у Аустрији и да је словенска коалиција у парламенту, противу владе, у моћи да паралише сваки њен рад. Чеси су се споралимели са свима опозиционим странкама. Решено је да Чеси, приликом отварања парламента, потпомогнути осталим опозиционим странкама, оптуже владу због повреде устава у погледу Чешке. Све ово задало је озбиљну бригу Бечу и Берлину, који врло пажљиво прате догађаје у Монахији.

захватила је и Енглеску. Персонал неких надлештава у Лондону не ради.

ЦИРИХ — Из Беча јављају: да је бивши персијски шах са својом фамилијом стигао преко Олесе у Беч, одакле ће у Карлсбад на лечење.

НАЈНОВИЈЕ ВЕСТИ

Рим, 2. — Приликом рођендана краља Петра Првог одслужена је свечана служба у овдашњој руској цркви. Служби су присуствовали руски амбасадор Крупенски, председник Југословенског Одбора Др. Трумбић и цела српска колонија у Риму.

Вашингтон, — Председник Вилсон објавио следећу наредбу: »У знак признања за храброст и одважност са којима Французи бране скоро четири године слободу света, народна француска застава мора бити истакнута на свима зградама и на флоти Сједињених Држава у америчким и страним водама у част француског народног празника 14. јула, дан заузећа Бастиље«. Издата је нарочита наредба Белој Кући, да се француска застава лепрша поред америчке заставе.

С друге стране, представници парламента једнодушно су прихватили одлуку, којом се позива амерички народ, да прослави 14. јула на исти начин, као што је француски народ прославио 4. јула.

Штокхолм, 2. — Председник републике Екватора потписао је указ, којим се 14. јули прокламује у будуће као национални празник.

Лондон, 2. — Француски народни празник прослављен је најсвечаније у целој Енглеској. Сви листови приредили су нарочита издања у којима су са усхићењем говорили о Француској.

Лондон, 2. — Поводом свечаности Француског дана »Тајмс« пише: Дан француског националног празника је наш дан. Никада сада Француска није заузимала веће место у нашим очима. Већ четири године ми се боримо раме уз раме противу заједничког непријатеља цивилизације и наших нада. У сваком моменту ове ужасне драме наша су осећања јачала и умножавали се знаци узајамних симпатија и братства.

Вашингтон, 2. — У целој Америци прослављен је француски народни празник на најсвечанији начин. Приређене су огромне манифестације француском народу и Савезницима.

Рим, 2. — Цела Италија је врло живо и свечано прославила француски народни празник.

Лондон, 2. — Приликом прославе француског народног празника, клуб британских болничарки

послао је преко Артура Станлеа 75.000 енглеских лира (1,875.000 франака) француском посланику у Лондону за Француски Црвени Крст.

Париз, 2. — На великом париском ревију, који је одржан на дан прославе пада Бастиље, узео је учешћа и један чехо-словачки батаљон са својом заставом. Овај батаљон био је предмет највећих манифестација и од своју присутних и свуда био је бурно поздрављен.

Цирих, 2. — Према најновијим извештајима из Русије, цар Никола је у животу.

Берн, 2. — Према последњим вестима из разних извора, догађаји у Русији узимају врло рђав ток за максималисте. Борбе у близини Москве настављају се са великом жестином и револуционарима стално придолaze појачања од наоружаних сељака. Шеф револуционарних социјалиста Чернов пришао је са 15.000 војника на страну револуционара.

Токио, 2. — Из Владивостока јављају, да је командант чехо-словачких трупа у Владивостоку тражио да се разоружају руски контраторпиљери који се налазе у томе пристаништу.

Штокхолм, 2. — Јављају из Москве: да је Совјет у Москви изгласао законски предлог о протеривању из Русије свију чланова социјалистичке партије са деснице и да ни један минималиста не може остати на служби у Совјету. Ова се мера максималиста сматра као знак скорог краја њихове управе у Русији.

Штокхолм, 2. — Јављају да су Немци, због убиства графа Мирбаха, тражили не само контролу над полицијом у Петрограду и Москви, него и да се најстрожније казне убице, као и они који их поддржавају.

Штокхолм, 2. — Интервенција Савезника у Русији почела је од обале Мурманије. Јакне енглеске снаге већ су искрцане.

Париз, 2. — Француске су трупе, у локалним операцијама од 15. до краја јуна, заробиле 5.400 немачких војника.

Берн, 2. — Према извештајима из Берлина, укомисији за ратне кредите, гласали су противу кредита независни социјалисти, а Пољаци нису хтели гласати.

Париз, 2. — Једна депеша из швајцарског из-

вора јавља, да је Аустрија одбила да прими немачког генерала за генералисима аустријских трупа.

Цирих, 2. — Из Цариграда јављају, да је 25 хиљада Јермена заузело варош Ериван, западно од језера Ван.

Цирих, 2. — Несугласице између Турске и Бугарске су огромне. Лица која долазе из Цариграда веле да је мржња противу Бугара велика и стално се говори о рату противу њих.

Париз, 2. — За главног команданта португалске војске на западном фронту наименован је генерал Гаро-а Розадо на место генерала Тамагрина.

Штокхолм, 2. — Немачке трупе и бела гарда убиле су 11.000 финских социјалиста радника и сељака.

Рим, 2. — Сви листови одушевљено коментаришу италијанске операције у Албанији. Сазнаје се да су се аустријске трупе сконцентрисале на положајима Елбасана који доминирају долином Шкумбе и бранеравницу Драча.

Са нашег фронта

Српски званичан извештај

Солун, 2. јула

Обострано дејство артиљерије, нешто јаче у области с. Старовеве. Једно наше одељење извршило је успешан препад на непријатељске ровове северно од с. Бохова.

Француске коменике

Солун, 2. јула

Француске и италијанске трупе стално напредују у Албанији. Потискујући непријатељска заштитна одељења наше трупе надјур долином Деволи. После успешних борби наши су одреди заузели Грамзи, Пекиње и Крују, заробили 50 нових војника, запленили ратни материјал. Наши су авијатичари успешно учествовали у борби, бомбардујући непријатељску позадину.

На осталом фронту активност патрола. Енглески су авијатичари бацали више од тоне експлозива на непријатељске логоре у области Демир-Хисара и Сереза.

СА РАТНИХ ФРОНТОВА

Франц. коменике

Париз, 2. јула

Северно од Мондијека артиљеријска активност, нарочито у области шуме Сенек-Француски су одреди извршили више препада код Кантвија и у Шампањи и заробили неколико војника.

Енглески коменике

Лондон, 2. јула

У успешној локалној опе-

рација источно од језера Дикебишајенглеске су трупе прошириле нашу линију и заробиле 260 војника. На осталом фронту затишје.

Авијатика. — Наши су авијатичари 30 јуна уништили 12 немачких аероплана и четири приморали да се спусте. Три наша апарата нису се вратила. Енглеске су ескадриле бациле 23 и по тоне експлозива на немачке војне установе.

ДНЕВНЕ ВЕСТИ

НАСЛЕДНИК ПРЕСТОЛА О ФРАНЦУСКОМ ДАНУ

Н. Кр. Височанство Наследник Престола провео је Француски Народни Празник 14. Јули међу трупама Француске Источне Војске у Лерину.

По нарочитом наређењу Н. Кр. Височанства у Солун је дошао да Га на свечаности заступа Маршал Двора, артиљеријски пуковник г. Јеша Дамњановић, који је Команданту Савезничких Војска, Господину Генералу Франше-у д'Еперу изразио честитање и поздрав Н. Кр. Височанства.

У исто време, Н. Кр. Височанство упузило је Господину Генералу Франшеу д'Еперу, из Лерина, телеграм у коме му изражава своје дивљене за Француску и француску војску.

ЛЕПА ПАЈИЊА

Господин Урош Ломовић, народни посланик, потпредседник Народне Скупштине, врљиком доласка у Воден, посетио је Женску Радничку Школу и подарио ученицама 50 драхми, а г. Никола Беговић, брат Босанац, 20 драхми. Управа школе изјављује дародавцима своју искрену благодарност.

ЗАХВАЛНОСТ

Командант Моравске Дивизије посетио је, приликом обиласка Српско-Енглеске Болнице бр. 2 у Кремјанима, све болеснике који се лече у овој болници и са сваким провео по неколико времена у разговору. Потом је предао повећу суму новца као поклон управи болнице са жељом, да се за њу набави што за болеснике.

Управа болнице сматра за особиту част да и овом приликом заблагодари на посети као и на обилном поклону.

КУРСЕВИ ЕНГЛЕСКОГА ЈЕЗИКА

Кроз врло кратко време, два енглеска професора, отвориће за српске официре и чиновнике курсеве за учење енглескога језика. Биће три курса: 1) за почетнике, 2) за оне који су учили језик, 3) за оне који енглески већ добро знају и желе да се усаврше. Ко од г. г. официра и чиновника жели да слуша који од ових курсева, треба да се одмах пријави диспичном кртом Делегату Министарства Просвете у Солуну, означајући који курс жели да слуша и у које сате. — Време и локал јавићемо накнадно, пошто то зависи од броја пријављених слушалаца; часови ће у сваком случају бити у ванканцелариско време.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Преводилац дела »Сирано де Бержерак«, потпуковник Љуб. А. Дабић, моли све пријатеље, који су се примили скупљања предплате на књигу, да му спискове предплатника изволе послати најдаље до 10. јула. После тога пријављене претплатнике неће моћи задовољити. И празни спискови моли да му се врате.

ВАЖНЕ ВЕСТИ

ЛОНДОН. — Један од најбољих енглеских авијатичара, Мак Улен, који је имао многе енглеске ордене, славно је погинуо вршећи своју дужност.

ЛОНДОН. — Шпанска гроаница

Вениричне болести са лечењем др. 2. На ранама македонским др. 150. Ратне песме др. 1. Тајна Организација др. 5. Из рата др. 1. Свето Писмо старог и новог завјета писано латиницом др. 5-80.

СРПСКИ МАГАЦИН
ДУШАНА СТОЈАНОВИЋА
Нахија Лимбо ул. бр. 36
поштом од хотел Париза
на Покривеној Чаршији
прва улица десно
у непосредној близини Бурмали цамије

Има на стоваришту разне сорте гарантирано чистог природног вина у бурадима и флашама, које нарочито препоручује српским менаџима. Магацин је обилно снабдевен коњаком, ликерима, ракијом и осталом робом. Продаја навелом и на мало. Цене умерене.

27-30

ТАЈНА ПРЕВРАТНА ОРГАНИЗАЦИЈА

Целокупан извештај са претреса у Војном Суду за Официре по белешкама вођеним на самом претресу, са два факсимила. Књига износи 640 страна. Цена јој је 5 драхми. Може се добити код Николе Л. Бркића, новинара, Краља Петра улица бр. 70 (у згради уредништва »Велике Србије«).

ПРАКТИЧНЕ УЉБЕНИКЕ

Француске Конверзације ушешен и за самоуке, саставио д-р Д. Алкалај адв. из Београда, цена драхме 5.

Богати избор поузданих тачних сатова сваковрсних система као и најчувенијих

марка Лонжина, Центит, Омега, Инвар и т. д. има ново-отворена радња »ШУМАДИЈА« у Солуну улица Игњатија бр. 77 (преко пута француског базара де Лиона) 13-30

ЗА ВОЈНИКЕ И КУРИРЕ

Отворен је Војнички Магацин РИСТЕ РИСТОВИЋА, који се налази у Солуну у улици 26. октобар бр. 10 а то је главна улца која води од железничке станице у варош више Хотел Марсела а у близини Хотел Солуна. Магацин је нарочито сортиран свима потребама и стварицама за војнике и курире. Велико стовариште коњака, вина у бурадима и флашама, конзерви, дописних карата. Порукe најсавесније врши. 11-30

У четвртак, 5. овог мца, у овдашњој Српској Цркви Св. Саве биће приређен четрдесетодневни парастоса заупокојеном Литургијом пок.проти

МАРКУ ПЕТРОВИЋУ, који је 24. маја ове године умро у Београду.

Заупокојена Литургија почиње у 9 часова а парастос у 10 часова. У исто време ће бити одржан и двогодишњи помен противом сину пок. Борисаву Петровићу, чиновнику Управе Фовдова.

Парастос приређују синови односно браћа Богољуб и Богдан Петровићи и зет Ранко Д. Трифуновић, који моле пријатеље и позванике драгих покојника и своје, да на парастос дођу. 1-3

Одговорни уредник:
Алекса Грдиновић
Штампарније »Велике Србије«

СРПСКА КЊИЖАРА

М. РИСТИВОЈЕВИЋА

Код Беле Куле — Солун

Препоручује: Дописне војничке карте и остали канцелариски материјал. Горски Вијенац са предговором др. 3-50. Роман Наше Срце са сликама др. 4. Српска Драма др. 4. Роман Хаџа др. 3. Докимљани наредника Миладина са сликама др. 3. Енглескиња у српској војсци др. 3-50. Лазарица Народне Песме др. 3. Смрт Смаил Аге Ченгића фина хартија др. 2-70, обична хартија др. 1-80. За крстом од Цанкра др. 1-25. О Словенији и Словенцима др. 1-25. Шта да радимо после рата др. 1-25. На капији будућности од Анатона Франса др. 1-50. Србјански венац др. 2. Југославија др. 2-50. Изгнањих др. 2. На помолу др. 1-50.